

KODÁLY ZOLTÁN ZENEI NEVELÉSI RENDSZERÉNEK PEDAGÓGIAI ÉRTELMEZÉSE

**A 2015-ÖS ŐSZI ELŐADÁSOK GONDOLATMENETE (ELTE,
KODÁLY TEREM, MISKOLC, BARTÓK TEREM)**

Bevezetés:

2015 tavaszán egy kerekasztal-beszélgetésre gyűltünk össze a Zenetudományi Intézetben, ahol a jelen zenei közoktatásának jeles képviselői keresték a választ arra a kérdésre, hogyan jelenik meg ma a Kodály Zoltán által kialakított zenepedagógiai elmélet és gyakorlat?

A megbeszélés után felidéződött bennem a közel négy évtizede kezdődő bizonytalanság, melyet Petrovics Emil vitaindítója összegzett a Parlament Kulturális Bizottságában 1979 októberében:

„Mi a baj a Kodály-módszerrel? Elavult? Jól vagy netalán rosszul alkalmazzuk? Megkövesedett és konzervatívvá vált? Alkalmos-e a zene megszerettetésére? Megértettük egyáltalán? Vagy talán a zenétől idegenkedő, a zenei képességfejlesztést bagatellizáló oktatási szakemberek erősödtek meg annyira, hogy bajba került a világhírű „System”? - megannyi jogos kérdés, sorolhatnám oldalakon keresztül. S a válasz is ezernyi...- így kezdte, s később szenvedélyes hangon folytatta: Miért fontos, hogy birtokában legyünk egy olyan zenei fogantatású pedagógiai gondolatnak, amely az etika, a társadalmi magatartás, az emberi ideálok elérése tekintetében célt és irányt mutat? Azért, mert a zene nemcsak az esztétika iránt tesz fogékonyt. Arányt sugall és mértéket. Megkönnyíti, harmonikussá teszi az életet... Majd súlyos, problémafeltáró, gondoltsor következett:

„Miért ingott meg tehát a társadalom hite a módszer hatékonyságában? Azért, mert sok helyütt gépiessé vált, mert az ügyesebbek „mutatvánnyá” értéktelenítették, mert a zene és a szépség helyét átvette a szűkkeblű technikázás.. nemzeti szerepe elüzettedett, az eszmét nemcsak terjesztettük, de ki is árusítottuk.

Vissza kell állítanunk a társadalom hitét abban, hogy egyedül a Kodály – módszer alkalmas a kodályi pedagógiai gondolat megvalósítására.”
(*Vélemények, viták zenekultúránkról* 1982)

Az ülés elemezte a jelen helyzetet, de a tények részleges feltárásánál többre nem jutott.

Továbbra is nyitva maradt a legfontosabb kérdés: milyen szerepe és feladata van a zenei közoktatásnak a társadalmi tudat formálásában és a pedagógiai rendszer teljességében, s hogy e feladatot hogyan képes megvalósítani?

A rendszerszemléletű zeneoktatás és fejlesztésének lehetőségei című doktori dolgozatomban (1987) válaszként azt állítottam, hogy a pedagógiai rendszer eredményességét a kodályi zenei nevelés általánossá tétele jelentősen javíthatná, mivel a holisztikus rendszerek hatékonyságát néha egy kis elem aktivitása képes nagymértékben megváltoztatni - és ez a hiányzó elem a zenei nevelés.

Az addigi, de főként az azóta eltelt időszak kutatásai bizonyították ezt a tényt és a jelenlegi *humán krízis* idején még fontosabb, hogy ezt a lehetőséget a

társadalom jövője érdekében tudatosabban használjuk. Ez indokolja, hogy Kodály Zoltán eredeti gondolatait és a korábbi rendszer működését a pedagógia fogalmaival újraértelmezzük és a jelenhez igazodva kiteljesítsük.

Fontos hangsúlyoznunk, hogy a zenei szakképzés, tehát az előadóművészi képzés kérdéseivel e helyen nem foglalkozunk. Azt a rendszert tekintjük témánknak, amely az általános iskolák ének-zenei nevelését hivatott ellátni, valamint az ilyen iskolák munkájához szükséges ének-zene tanárok képzését teszi lehetővé. Ide soroljuk a művészeti általános iskolákat is, hiszen azok nem művészképzési céllal működnek, csupán a közoktatás lehetőségeit gazdagítják az egyéni képességekhez igazodva. A tanulók ide nem azért járnak, hogy művész legyen belőlük. Vizsgálódásunkat a doktori disszertáció szerint a pedagógiai rendszer áttekintésével kezdjük, és ebbe helyezzük be a teljes rendszerre vonatkozó eredeti gondolatokat, bizonyítva Kodály Zoltán alapvetően pedagógusi szemléletét.

Miért van szükség a pedagógiai rendszerre?

A pedagógia az a tudomány, amely alakítja, formálja a növekvő ember útját a jobb élet tartalma, formája és célja irányában, de ugyanakkor a növekvő személyiséget arra készíti, hogy saját maga foglaljon állást helyzetéről, aktív részese legyen önfejlesztésének. A pedagógia egy kultúrtudomány, de nem határolható be foglalkozástudománnyá.

- ✘ A pedagógiai rendszer célja és feladata, hogy minden gyermeknek megadja azt a cselekvési képességet, mely lehetővé teszi, hogy a társadalomban boldogulni tudjon.
- ✘ A létfontosságú képességek/kompetenciák megalapozzák a személyiség értékrendszerét
- ✘ Meghatározzák a cselekvés, munkavégzés színvonalát, az „iskolai és életkarriert”
- ✘ Az esztétikai aktivitások fejlesztik a vitális kompetenciákat és javítják az élet minőségét

Melyek az életfontosságú kompetenciák? Hogyan lehet ezeket fejleszteni a kodályi elvek alapján vezetett ének-zene foglalkozásokon? Erre adnak választ a korábbi dolgozat 1-2-3 fejezetei melyek *A zene ajándéka* című könyvben is megtalálhatóak az alább megjelölt fejezetekben:

a/ Szociális kompetencia –a nevelés feladata (3 - 4. fejezet)

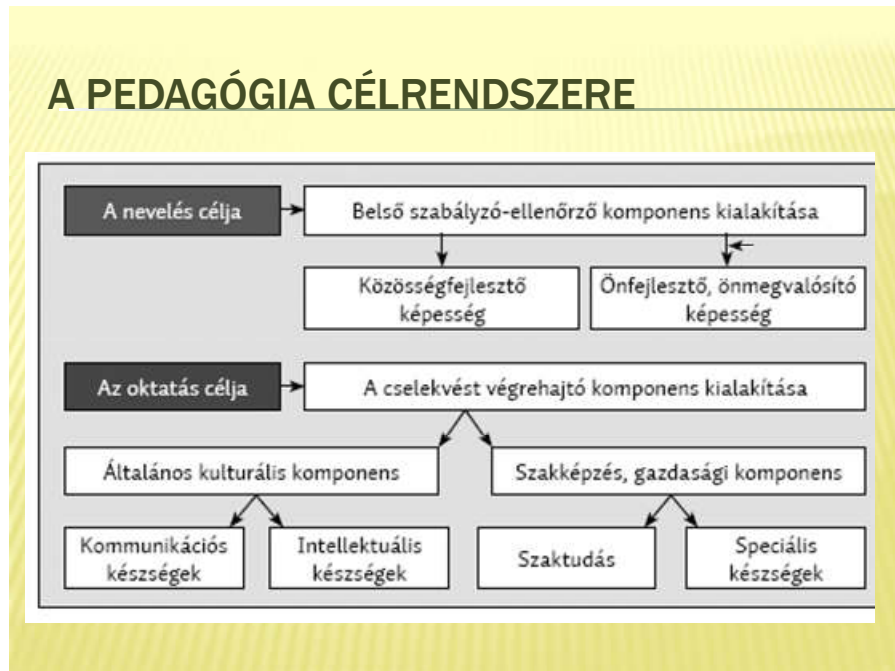
- egyéni irány (önkontroll, önfejlesztés, belső harmónia)
- közösségi irány (együttműködés, kapcsolatteremtés)

b/ Kommunikációs kompetencia –az oktatás feladata (5. fejezet)

- a kulturális kódok, a változatos kifejezésformák ismerete és alkalmazása

c/ Kognitív kompetencia- az oktatás folyamán fejlődik (2. és 6.fejezet)

- A teljességben eligazodó, strukturáló, ismeretfeldolgozási képesség, absztrakt és szimbolikus gondolkodás

A pedagógia szintjei:

- ✘ **Filozófiai szint:** Általános vagy filozófiai célt, követendő irányt, útmutatást ad a pedagógia számára (elvek)
- ✘ **Cselekvésméleti szint:** A *Nevelésmélet* és *Didaktika/Oktatásmélet* operacionalizálja, gyakorlati szakmai megoldásokká alakítja át a célokat
- ✘ **Gyakorlati szint:** A pedagógiai műhelymunka, ahol a cél és a szaktárgyi elmélet az életkor és egyéni lehetőségek szerinti változatokban a

különböző módszerek, tanítási technikák és a taneszközök útján kerül megvalósításra.

Itt világosan látszik, hogy Kodály Zoltán a filozófiai szinten a teljes rendszer célját és irányt mutató elveket adott, de módszert soha nem alkotott. Nemesszeghy Márta néninek azt mondta, mikor kérdezte hogyan kell végrehajtani a kitűzött célokat, hogy „maga a pedagógus!” A módszert egyébként Ádám Jenővel készítette el.

Kodály Zoltán többször is meglátogatta az ének-zenei iskolát az Erkel Ferenc utcában. Balról az iskolaalapító Nemesszeghyné Szentkirályi Márta.

A pedagógiai folyamat elemei:

- ✘ Általános és társadalmilag fontos **célmeghatározás**
- ✘ Gyakorlatban végrehajtható **cselekvési célok**
- ✘ Szervezeti formák: **létesítmények, igazgatás**

- ✘ **Tananyag, tanterv:** az ismeretek, képességek és az ezeket fejlesztő taneszközök rendszere
- ✘ **Módszerek,** technikai eszközök, oktatás megszervezése
- ✘ **Tanárok**
- ✘ **Diákok**
- ✘ **Ellenőrzés, visszajelzések** a végzett munkáról
- ✘ **Kutatás:** a hatékonyság megismerése, segítése céljával
- ✘ **Költségek**

Hogyan épült fel a zenei nevelés rendszere Kodály Zoltán munkája alapján?

I. Kodály Zoltán pedagógiai elvei világosan érthetőek a külön-külön jól ismert, de itt rendszerbe rendezett gondolatainak olvasása közben. (Az idézetek az 1987-es doktori dolgozat IV. fejezetében bővebben és helymegjelöléssel találhatóak, emiatt nem tettük őket idézőjelbe itt).

- ✘ Én „*praeceptor Hungariae*” - **a magyar nemzet tanítója vagyok. ..**
Minél több embert tudunk a nyomorból és a tudatlanságból kiemelni, annál jobb magyarok vagyunk. (Személyes vallomás a Múzeum filmjén)
- ✘ A nagy cél: **európai magyarokat nevelni.** Az iskola első nyolc évében a hangsúly inkább a magyarra esik.
- ✘ A leggondosabb családi nevelés sem adhatja meg azt, amit az óvó ad: az emberi közösségbe való beilleszkedést... A magyar élet számtalan visszássága egyenesen a **közösségi nevelés** hiányából ered. A magyar gyermek későn, vagy sohasem tanulja meg, hogy **nem magunkért élünk, hanem egymásért.**

Általános pedagógiai cél a Kodály-idézetek alapján:

- Minden teendőnk egyetlen szóban foglalható össze: nevelés.
- Megmutatni a millióknak az igazi zenét, s azzal boldogabbakká s jobbakká tenni őket.

- A zene nem magánosok kedvtelése, hanem lelki erőforrás, amelyet minden művelt nemzet igyekszik közkinccsé tenni. Kapja meg belőle részét minden magyar gyermek!

A zenei nevelés sajátosságos céljai ebben a pedagógiai áttekintésben:

- A zene rendeltetése: belsővilágunk jobb megismerése, felvirágozása és kiteljesedése. (önismeret, önkontroll)
- Az iskolai rendszeres zenei nevelés másik feladata: ezentúl nem véletlen szerencse dolga lesz egy-egy népi énektehetség felbukkanása, s lehetséges lesz időben képzéséről gondolkodni, s az elkallódástól megóvni.
- A zenei nevelés a zenei *ismeret-átadás* és a rendszeres aktivitással való *képességfejlesztés* egységét jelenti.
- A demokrácia ezen a ponton kettőt jelent: az egyik: **a zenei művelődés eszközeinek hozzáférhetővé tétele mindenki számára**, a másik: a nemzeti sajátosságok teljes érvényesítése

Tanterv:

- ✘ A zene a nyelvhez hasonló megnyilvánulása az emberi léleknek. Nagyjai olyat mondanak az emberiségnek, amit semmilyen más nyelv nem tud kifejezni. Ha nem akarjuk, hogy holt kincs maradjon, minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy nyelvét minél többen értsék.
- Az angol iskolák tanterve így nyilatkozik a zene helyéről a nevelésben: „A zene értékét az iskola életében ma már annyira elismerik, hogy felesleges hosszabban fejtegetni.” (1929)
- Ettől mi még messze vagyunk: nekünk bizony még igen hosszasan kell fejtegetnünk a zene fontosságát mindenféle szempontból.

Módszerek, eszközök:

- Úgy tanítani az éneket és a zenét, hogy ne gyötrellem, hanem gyönyörűség legyen a tanulónak.
- A közvetlen megérezés útját kell egyengetni.
- A gyermek első hangszere a facimbalom lehet. Rajta készen kapja a hangot, némi kezűgyességgel hibátlanul tudja játszani első dallamait, s

megjegyzni, hogy a hosszabb lécc mélyebb hangot ad. Második hangszere lehet a furulya.

- Valahára mégiscsak el kellene érünk oda, hogy iskoláink egymást követő fokozatai énekben is folytathassák egymás munkáját, s ne legyen kénytelen mindegyik előről kezdeni.

A korai évek pedagógiai jelentősége:

Kezdeni már az óvodában kell. .. Az újabb lélektan meggyőzően fejt ki, hogy a nevelésben a 3-7 éves kor sokkal fontosabb a következő éveknél. Amit ez a kor elront vagy elmulaszt, később helyrehozni nem lehet. Ezekben az években dől el az ember sorsa jóformán az egész életre.

Mire az énekhang kifejlődik, már játszva ritmusvirtuózzá lehetne fejleszteni minden gyermeket, poliritmikus játékokkal, ütőhangszerekkel. Az angol gyermek már ritmusírást is tanul, még a betű előtt. Minden gyerek szeret firkálni, rajzolni. Egy kis irányítással nagy hasznára firkálna, üres időtöltés helyett.

Mit énekeljünk?- a népi játékdalok jelentősége:

- A gyermeknek öröme telik a zenei formák játékában, mikor a szöveg értelmével még semmit sem gondol, gyakran dúdol értelmetlen szavakat, örül a tisztán zenei kaleidoszkópnak, mint a színes kavicsnak. Ezért szereti az értelmetlen refréneket, rájákat...
- Engedjünk a költészet e tisztán zenei elemének az óvodában is egy kis teret, amennyit a világ minden népének dalai, sőt a legnagyobb költők engednek.
- A gyermekdal a regösénekekkel együtt egy sokkal nagyobb közösség sajátja. A gyermek, mint egész fejlődésében, dalában is újra átéli az ember őskorát. Ezért kezdi életét a primitív ismétlődő formával. A gyermek lelkéből fakad, mint a gejzír. A gyermekdal hangterjedelme, témái, motívumai univerzálisak, szövege a gyermek életének, játékának része.

A tananyag felépítése:

- Ádám Jenővel közösen dolgozott, keresve a zenei nyelv elsajátításának legegyszerűbb módjait és hangszereket. *Szó-mi füzetek* és a *Módszeres énektanítás a relatív szolmizáció alapján* a háború alatt jött létre. (1943-47)

- Kodály gyakorlatokat írt a zenei motívumok automatizálására, nehézségi sorrend alapján, (Ötfokú zene, a 333, 22, 44, Bicinia-sorozat), valamint kórusművek a gyerekeknek, felnőtteknek, egynemű- és vegyes kari művek a kóruséneklés támogatására, fejlesztésére. Mindig olyan szinten komponált, hogy azt élményszerűen el is tudják énekelni a kórustagok, így jutalmazva őket a munkáért.
- Énekeskönyv. Kodály Zoltán és Ádám Jenő munkája (1948) Ádám Jenő: Az énektanítás módszere 1941

Igazgatás, tanárok:

- Minden a vezetón múlik. És itt van szükség sürgős reformokra. Súlyosbítja a helyzetet, hogy állások betöltésénél sohasem a legjobb erőket választják ki, hanem az „összeköttetés” vagy mint legújabbban a fővárosnál „pártközi megegyezés” dönt. ... Így csak természetes, hogy szinte véletlen a „right man at right place”.
- Az új énektanárnak a többi tanáréval mindenben egyenlő helyzetet kell biztosítani. Mert ma hiába várjuk a képzetesebb zenészfiatalságot erre a pályára, hiába mondjuk, hogy magasabb hivatást, nemzetépítőbb feladatot nem találnak. Megnézik, mennyi az énektanító fizetése s egyelőre inkább moziba mennek zongorázni, mert éhezve nem tudnak nemzetet építeni.....
 - o A tűznek nem szabad kialudni.

Költségek:

- Nálunk minden baj gyógyítására egyetlen szert szokás ajánlani: Az állam adjon pénzt. Azt hiszem, rámutattam néhány dologra, ami nagyot lendíthetne az iskola zeneművelésén, és sem az államnak, sem másnak egy fillérjébe sem kerülne. Nem kell hozzá más, mint néhány énektanár, akinek lelki szükséglete az a kis munkatöbblet, amire hivatala nem kötelezi, de ami éppen a hivatalos munka ízét, lelkét, értelmét adja meg. Szerencsére vannak ilyenek is.
- A pénz nem mindig termel eszméket. Pénz volna itt elegendő, csak nem mindig arra fordítják, amire kellene. De éppen ami a legértékesebb: azt nem lehet pénzen venni. Nem az erszény, hanem a lélek üressége a nagyobb baj. S nekünk ebből túlon túl kijutott.

II. A gyakorlat megszervezése:

Intézmények kiépítése:

Zenei tagozatos általános 1950-51

Zenei gimnázium 1953

Zeneiskolai tanárképzés 1957

Ének-zene szakos főiskolai tanárképzés a közoktatás számára az országban több helyen, nagy létszámmal.

A pedagógiai munka feltételeinek kialakítása:

Az új intézményekhez tananyagot, tanterveket és tanerőt is biztosítani kellett, valamint megfelelő mennyiségű és szintű hallgatót. Mindez rövid határidőn belül végbement.

Az óvónők képzésében

a felvételnél kötelező ének-zene képességvizsgálat és nagyon jó zenei-módszertani felkészítés volt.

A tanítványok szerepe visszaemlékezések, tények alapján:

A rendszerhez tartozik a gyakorlati munka megszervezése, irányítása, az eszközök, módszerek biztosítása. Kodály Zoltán ebben is igazi pedagógusként segítette a célt. Tanítványa, Bárdos Lajos így emlékszik a kezdetre:

„Csodálatos érzékkel, sasszemmel fedezte föl, kit milyen irányba lendít a tehetsége. Nekem azt mondta: „magának érdemes lenne zeneelmélettel és vokális művekkel foglalkoznia.” Akkoriban eszembe sem jutott még, hogy ennek szenteljem életemet.

Kerényi Györgyben a zenetudóst, Ádám Jenőben a pedagógust látta meg. Ádám is, Kerényi is Berlinben járt az 1930-as években, s ellátogatott Fritz Jöde nyilvános énekóráira, amelyen a neves zenetudós és pedagógus a relatív szolmizáció módszerét alkalmazta. Ádámnak is, Kerényinek is ez a módszer annyira megtetszett, hogy Jödét meghívták Magyarországra. Jöde három előadást tartott Budapesten az énekképzés korszerű módszereiről, amelynek egyik fontos eleme a relatív szolmizálás. Kodály maga is szorgalmazni kezdte a

relatív szolmizáció elterjedését. Ezután hamarosan elterjedt a Bicinia első füzet, később sorra a többi pedagógiai munkája.”

Ádám Jenő így vall a kezdetről: „Én 1942-ben tettem kottát a tanszak növendékei elé azzal a szándékkal, hogy relatív szolmizációs nevekké énekeljenek. Kodály egy-két év után mindinkább arra ösztökélt, hogy írjam meg az iskolai énektanításunk módszertanát. Kodályt ez a kérdés mindennél jobban foglalkoztatta. Azokban a rendkívül feszült háborús időkben zeneszerzés helyett gyermekhangszerekkel, olcsón készíthető és könnyen használható fa és fémcimbalmokkal, valamint tisztán és ékesen szóló magyar furulyákkal kísérletezett. Hangszerkészítőkkel tárgyalt, iskolákat látogatott, pedagógusokkal értekezett.

Kerényi Györggyel elkészítette a 600 éneket tartalmazó Iskolai Énekgyűjteményt. Elkészült a 333 olvasógyakorlat, az Ötfokú zene, a négy füzet kétszólamú magyar népdal is. Volt már tananyag, de hiányzott egy összefoglaló, irányító vezérfonal, ami megismertesse a pedagógust a tanítás módjával. „*Módszeres énektanítás a relatív szolmizáció alapján*” c. kötettel 1943 tavaszán készültem el.” Kodály „Útravaló”-t írt elébe „... Szerzője szerencsésen egyesíti magában a legmagasabb zenei képzettséget a népiskolai gyakorlat közvetlen tapasztalataival. Ismeri a gyermek lelkét, észjárását, képessége pontos határát.”

Ádám Jenő a könyvhöz írt előszavát így fejezi be: „...fúrjon-faragjon rajta, alakítsa, csiszolja a legnagyobb tanítómester, a gyakorlat.” Tudjuk, hogy Ádám Jenő volt az első, aki megkezdte a rádióon keresztül való énektanítást. Amikor ezt az ötletét először vetette fel, sok ellenzője akadt. „A mikrofon nem taneszköz”-mondogatták. Azóta a rádió és televízió már általános taneszközzé is vált, és újabbak jelennek meg, amelyekről mai oktatásunkban nem lehet lemondani, ha a „módszer” alkotójához hűségesek akarunk maradni!” (közli: Gábor Lilla 1979 Az ének-zene tanítása 4. szám)

1959-ben Ádám Jenőt 63 évesen nyugdíjazták, utána mintha nem is élt volna, elfelejtették. 1982-ben, 85 évesen halt meg, addig sérült lányával együtt élt a Moszkva tér 14 számú házban. 1978-ban levelet írt módszertanának ügyében, kérdeve- hová tűnt az ő neve?

1960-ban Szőnyi Erzsébet vette át a tanszéket, 1954-ben megjelent *A zenei írás-olvasás módszertana II.* kötete („Kodály módszer”-ként ismerik külföldön is.) Kodály Zoltán 1967-ben halt meg 85 évesen.

A megválaszolatlan kérdés

Petrovics Emil 1979 októberében, a Parlament Kulturális Bizottságában tartott vitaindítójában ezt kérdezte: „Mi baj a Kodály módszerrel? Elavult? Jól vagy netalán rosszul alkalmaztuk? Megkövesedett és konzervatívvá vált? Alkalmas-e a zene megszerettetésére?

Megértettük egyáltalán?

Több évvel Kodály halála után sokan érezték a korábbi kitűnő eredmények halványulását, a változást érző és továbbfejlesztést segítő csoportok, egyének vitákat rendeztek, de a neves „módszer-használók” nem válaszoltak érdemben a kérdésre. (Vélemények, viták zenekultúránkról, 1982)

A pedagógia tudományának az akkor újszerű rendszerelmélet segítségével, annak szempontjai és 25 éves tanári tapasztalat alapján próbáltam választ adni a *Rendszerszemléletű zeneoktatás és fejlesztésének lehetőségei* című disszertációmban. (ELTE, 1987) Opponensek: Petrovics Emil és dr. Mészáros István. Értékelése: Summa cum laude. Részlet az opponensi véleményből:

”A disszertáció szerzője a legfrissebb neveléstudományi-neveléslélektani kutatások eredményeit, a modern hazai és külföldi nevelélméleti - és didaktikai szakirodalmat szerencsés kézzel, kellő pedagógiai szakértelemmel összefoglalta és ezekkel szoros kapcsolatot teremtve ezekre építette a Kodály által javasolt zenei nevelés elveit, gyakorlatát. Ez tehát teljesen új a zenei nevelési /és a neveléstudományi szakirodalomban. Ezzel az újszerű eljárással szerzőnk meggyőzően és hatékonyan képes volt megvilágítani és szakszerűen feltárni a nevelés /vagyis az általános emberfejlesztés és a zenei nevelés között lévő belső összefüggéseket, rendszer-kapcsolatokat.”

Melléklete az OPI- ban készült 120 oldalas alternatív ének-zenei tanterv. A *Tiszakécskei kísérleti tanterv* részeként (1984-88) ami *Fifti-Fifti programként* jelent meg 1992-ben és a NAT alapja lett, de az ének-zene tanterv nem jelent meg benne.

Visszajelzés diákoktól 1982-ben (Csepeli Jedlik Ányos és Arany János Gimm.)

A doktori dolgozat része volt egy visszajelzés a diákoktól - a tárgy igénylése és értékelése helyzetéről. Gimnáziumi tanulók (egy belvárosi és egy külső kerületi gimnáziumból) a kérdések után véleményt is írhattak a hátoldalon. A kérdőívek eredményét a százalékos arány mutatja.

A vizsgálat kérdéseire kapott válaszok nagyon pozitívak voltak a tárgy oktatásának szükségességére vonatkozóan. A kérdőív néhány megválaszolt kérdésének összegzése:

✘ Szükséges-e az ének-zene tárgy a gimnáziumban? Igen: 93 (73) Nem: 7 (27)

✘ Mit szeretsz és igényelnél jobban az órán? A válaszok összesítése után kialakult rangsor a legkedveltebbtől lefelé:

1. Zenehallgatás

2. Közös éneklés (csaknem azonos a zenehallgatással)

3. Ismerkedés mai/modern zenével

4. Zenetörténeti ismeretek

5. Hangszeres muzsikálás

6. Egyéni éneklés

7. Zenei elemzés (csaknem azonos az egyéni énekléssel)

✘ Szerinted szükséges-e az ének-osztályzat a középiskolában?

Igen: 24 (23)

nem: 75 (77)

✘ Igényled-e feleleted után a tanárod értékelését?

Igen: 86 nem: 14

Szóbeli: 92 Osztályzat: 8

A dolgozat V. fejezetében javaslatok a változtatásra:

- A vokális kultúrát kiegészíteni hangszerekkel szakkör, baráti kör formájában (citera, gitár, kamarazene)
- Az írás-olvasás arányát változtatni a követelményben
- Zenehallgatás a mai technikai szinten és kitekintve a mai sokszínű műfajok és világzene felé
- Befogadás és aktivitás (alkotás) aránya

- Új aktiváló eszközök bevezetése:
 1. számítógépes programok, izgalmas feladatok,
 2. zenekari v. hangszeres alap az énekléshez,
 3. oktatóprogram az elméleti feladatokhoz,
 4. oktatócsomag készítése a témákhoz, stb. (1987-ben!)

A fejlesztés didaktikai szempontjai:

A kodályi alapelv: kiemelten az életszerűség/ a kor követelményei, a gyermeki személyiség sajátosságai

A cél: a teljes ember, kiteljesedett egyén a zene segítségével.

Élni segítő zene - boldogságot, örömet okozó élmény

A módszer lényege: életkor alapján adni a tananyagot egyéni és képességbeli differenciálással

Fokozatosság a teljes rendszerben, egymásra épülés, változatos szervezeti formák, szempontok

A közösségben és a közösségért dolgozni

Demokratikus - mindenki esélyegyenlőséggel vehet részt

A komplexitás elve - Nyelv, zene, tánc, képzőművészet

A fenti elvek alapján készült az a felhasználható anyag, amely 1987 óta várja a felhasználási lehetőséget, alapja lehet egy megújuló tantervi munkának, megkönnyítve azt:

- OPI tantervi kísérletének komplex/integrált tanterve 12 osztálynak 6-18 éves korig Báthory Zoltán vezetésével egy munkacsoportban készült el- (Mátrai Zsuzsa, Kardos Margit, Benkéné dr. Antal Ilona, Kárpáti Andrea) Fifti-Fifti néven jelent meg 1992-ben, a hiányzó szerzői jogok miatt a korábban központi zenei tantervi rész nélkül.
- A zenei tanterv 120 oldalon teljes *curriculum-jelleggel* készítve, taneszközökkel és tanári kézikönyvekkel várja a felhasználást:

Osztályokra bontva az ének-zene tanterv

Tankönyvek az 1-2-3 osztály számára

Kerettantervi (50%) és teljes tantervi változat

A tankönyvek is megvannak teljes formában.

Az alternatív tanterv esztétikai koncepciója és a zenei program címmel egy rövid cikk jelent meg a Pedagógiai Technológia című lapban az elkészült anyagról, ami eddig nem került hasznosításra.

(szerző: Benkéné dr. Antal Ilona, 1988)

Hogyan jut el a zene a gyermekekhez?

A kodályi elveken épülő zenepedagógia felvázolása

A zenepedagógia rendszere

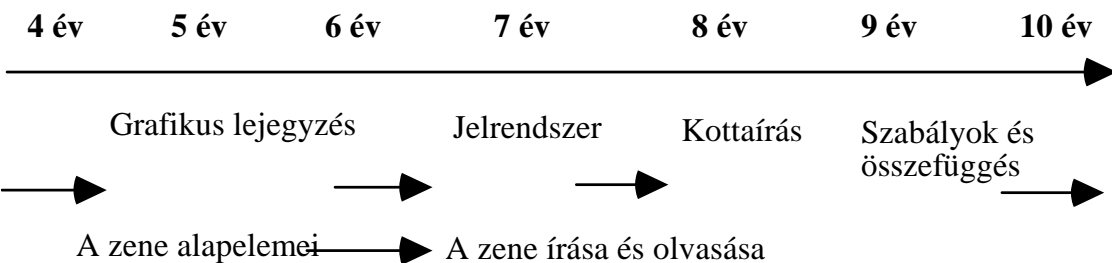
(A táblázatok és ábrák megtalálhatóak *A zene ajándéka* című könyvben)

Kodály Zoltán útmutatásai:

- **A cél:** a teljes ember, kiteljesedett egyén a zene segítségével, a zenei kifejezés/nyelv kialakítása
- **Eszköz:** Élni segítő zene - boldogságot, örömet okozó élmény. Fokozat a teljes rendszerben, a tananyag és követelmények egymásra épülése
- **Alapelvek:** az életszerűség, a korszerűség, a gyermeki személyiség érdeklődése, sajátosságai
- **Módszer:** életkor alapján, egyéni differenciálással tanítva fejleszteni, változatos szervezeti formákkal közösségben és közösségért dolgozni

A zenei nyelv kifejlődése

Zenei aktivitás: éneklés, hangszerjáték, mozdulat, írás-olvasás, improvizálás és hall

*Anyag-
gyűjtés*

Zenei alapok

Zenei szókincs

Zenei mondattan

*A zene nyelvtana
A kódrendszer
kialakult*

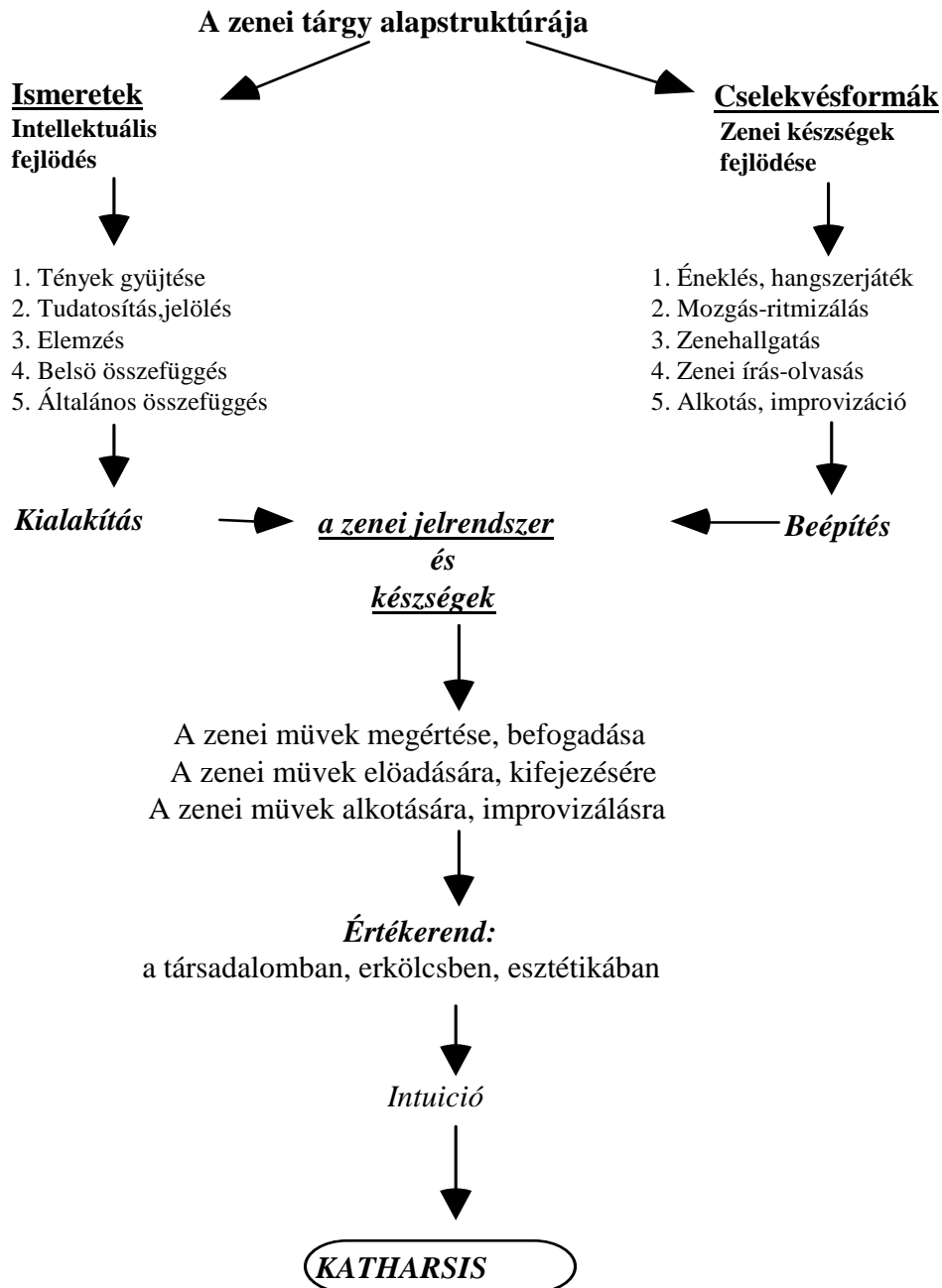
Készségfejlesztés

Ritmus —————→

Dallam —————→

Kifejezés —————→

Forma —————→

A tanárképzés feladata:

- Megteremteni az ismeretek átadásának és a képességek fejlesztésének egységét, az ismereteket a készséggé fejlődő képességekre építeni, gazdagítani az emberi érintkezés kommunikációs lehetőségeit /komplexitás/
- A művészet befogadásának képessége az aktivitás jelenléte nélkül nem növekszik harmonikusan, de ehhez meg kell teremteni a feltételeket

- A sajátos anyag jelrendszerének, a megértéshez szükséges zenei nyelvnek az alapelemeit, szabályait a tanterv alapján kell kialakítani.

A zenei/esztétikai jelrendszerek alakításának életkori sajátosságai

- 3-6 év- A művészetek globális szemléletéből indulva az anyag játékos gyűjtése a konkrét gondolkodás idején
- 6-9 év- Készségfejlesztés, aktivitás a kódrendszer alapjainak, a zenei elemek, fogalmak tudatosításával
- 9-12 év- A zene belső törvényszerűségeinek feltárása, a struktúrák építése, logikai, rendszerbeli összefüggések
- 13-15 év- Zenetörténeti ismeretek, funkció-elv, stílus, elméletek. Fejlesztés közösségi zenei aktivitással
- 15-18 év- Társadalomtudomány és művészetek kapcsolódása, a szimbolikus gondolatok művészi megjelenítése, a művészetek teljessége és katartikus hatása. Tudatos részvétel a kulturális életben.

Az esztétikai nevelés taxonómiája

Kognitív fejlődés	Esztétikai fejlődés	Neveltségi szint fejlődése
	Szenzomotorikus periódus 3-6 év	
UTÁNZÁS Szemlélethez kötött gondolkodás. Nagy kapacitás	Éneklés, mozgás, ábrázolás kapcsolódása egy természetes egységben. A kódrendszerek alapelemeinek megismerése. A személyes kapcsolat döntő.	NYITOTTSÁG Felkészültség a részvételre. Mindennapos gyakorlás
FELIDÉZÉS A korábbi élményanyag feldolgozása Rutin eljárások Konkrét műveletek Külső vezérlés	Affektív periódus 6-9 év A kódrendszerek elsajátításának kezdete. Éneklés, mozgás egysége. Az emberi kapcsolatok kifejezése, az átélési képesség kialakulása. A művészet élményszerű befogadása, megértése.	BEFOGADÁS Együttműködés: a/ engedelmes részvétel b/ önkéntes részvétel Szükséglet formálódik

<p>MEGÉRTÉS</p> <p>Összefüggés meglátása</p> <p>A kódrendszer szabályai</p> <p>Formális műveletek</p> <p>Belső vezérlés</p>	<p>Kognitív periódus</p> <p>9-13 év</p> <p>Mozgás és hangérzékelés, ritmusérvék kifejlődése.</p> <p>10. évre a kódrendszerek tudatosan polarizálódnak.</p> <p>A művészi jelrendszerek ismerete, azonosítása.</p> <p>Pozitív vagy negatív viszony a művészetekhez.</p>	<p>ÉRTÉKKÉPZÉS</p> <p>Szelektív részvétel:</p> <p>a/ azonosulás, vagy</p> <p>b/ elutasítás</p> <p>A beállítódás fokozatosan fejlődik</p>
<p>ALKALMAZÁS</p> <p>Kódrendszerek használata</p> <p>Elvont gondolkodás</p> <p>Önálló véleményalkotás</p>	<p>Effektív periódus</p> <p>13- 15 év</p> <p>A művészi jelrendszerek használata, beépítése a személyes gyakorlatba.</p> <p>A szimbolikus kifejezések esztétikai megértése.</p> <p>Kialakult viszonyulás a különböző művészetekhez</p>	<p>ÉRTÉKRENDSZER</p> <p>Kulturális értékrend</p> <p>Tudatos választás az egyéni értékrend alapján. Az értékrendszer beépülése</p> <p>Internalizáció</p>

Kodály Zoltán elveinek érvényessége és időszerűsége:

2005. március 9-11. között svéd kutatásaim kapcsán szakmai meghívottként jelen voltam Brüsszelben az Európai Unió *Science in Society Fórum* rendezvényén, ahol **az európai tudomány minőségi javítása, versenyképessége volt a téma.** Szakemberek és politikai, társadalmi vezetők vitatkoztak az esélyegyenlőség lehetőségeiről, a változáshoz szükséges intézkedésekről.

A záró plénumon hozzászólásomban hangsúlyoztam a **tudományos gondolkodás, az emberi kapacitás határait növelő, energiát és kreatív, alkotóképességet, intuíciót adó esztétikai –zenei tevékenységek szükségességét, főleg a gyermekkorban kifejtett hatékonyságát, tudományos, gazdasági előnyeit.** Javaslatomban kértem ennek a területnek fontosságát megillető kezelését, mint **az emberi tartalékok**

kibontakoztatásának feltételét. Javaslatomat azonnal elfogadta a Jan Figel által vezetett Fórum. Ez több kiegészítésen átjutva javaslattá alakult 2009-re.

Az Európai Parlament állásfoglalása 2009 –ben:

- ✘ Felszólítja a tagállamokat, hogy határozzák meg a művészeti oktatásnak, mint *jelentős pedagógiai eszköznek* a szerepét a szellemi kapacitás és a kreativitás terén a globalizált és multikulturális világban.
- ✘ Hozzanak *különleges intézkedéseket a művészeti oktatás előmozdítására* a versenyképesség érdekében.
- ✘ Javasolja a művészeti oktatás beillesztését a tagállamok iskolai tantervébe az *európai kulturális modell* fejlesztése és támogatása céljából az *óvodától minden szinten*.
- ✘ Készítsenek *tanulmányokat a művészeti és kulturális oktatás hatásáról* a tanulók tudás- és készség szintjében.
- ✘ A szakma teremtsen *egyensúlyt az elmélet és gyakorlat között*, mivel az iskoláknak a kultúrához való hozzáférés demokratizálásának fő helyévé kell válnia.

Ideje lenne, hogy Magyarország is eleget tegyen az EU ajánlásának.

Utóhang:

Az 1980-as években elindult tantervelméleti kutatások megosztották a pedagógusokat. Voltak, akik változást akartak, de sokan féltek tőle. Doktori disszertációm védeése után feladatokat kaptam a változást támogató pedagógus- és zenész kiválóságoktól, melyeket akkori tudásom szerint teljesítettem:

- Az OPI munka mellett tanítani kezdtem az ELTE pedagógiai tanszékén és speciálkollégiumot tartottam a végzős zenetanároknak *A jeltől a katarziséig* témában (1987-89)
- Zsolnay József megkért, hogy a hátrányos helyzetű gyerekek közt végzett pedagógiai munkában zenei téren segítsek a korai évek fejlesztési lehetőségeiben.

- Nagy József professzor a közoktatás zenei nevelésének gazdagítására tervezetet készített velem, amit egyetemekkel és szakértőkkel konzultálva 1987-88 telén elkészítettem.
- Falvy Géza igazgató Úr (Zenetudományi Intézet) megbízott hogy Véber Gyula professzortól hozzam haza az Utrechben kidolgozott különleges tanárképzési modelljének tervét, és Svédországba is elmehettem tapasztalatokat gyűjteni a tanárképzésben. (1988. március-április)

Miután a tanulmányútról visszatértem, fokozatosan minden lehetőség bezárult előttem. Mindezt érezve és látva, korábbi tapasztalataim alapján elhatároztam, hogy Svédországban települök le és 1989 tavaszán elmentem. 2009-ben tértem vissza, azóta itthon élek és a Látható hangok programmal segítem a hátrányos helyzetű régiók pedagógusait és gyermekeit az esélyegyenlőség elérésében.

Antal- Lundström Ilona 2007 után magyarul is megjelent cikkei:

- A kiválóság titka- Az esztétikai alapú pedagógia Új Pedagógiai Szemle 2008 /11-12. (67-92. oldal).
- Kodály pedagógiai elvei a modern esztétikai filozófia tükrében Új Pedagógiai Szemle 2009/7 (18-35 oldal)
- A Váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola 2007 évi konferenciájának 2008-ban megjelentetett cikk-gyűjteménye: Művészetek szerepe a személyiségfejlesztésben, -Nemzetközi művészeti nevelési konferencia, Vác, két előadást közöl: A zenei aktivitások szerepe a cselekvési képességek fejlődésében (91-103 oldal) és: A „Látható hangok” oktatócsomag bemutatása. Esztétikai foglalkozások a 3-8 éves gyermekek kommunikációs fejlesztéséhez (381-393 oldal)
- „A zene ajándéka” című könyv 1996-ban Uppsalában, 2001-ben Koppenhágában, átdolgozott magyar kiadása pedig 2011-ben az Argumentum kiadónál jelent meg
- Kodály Zoltán és Karácsony Sándor elveinek tükröződése a modern pedagógiai filozófiában. I: A nevelés kozmológusai- Kodály Zoltán, Karácsony Sándor és Német László megújuló öröksége- (105-115.old) Károli Gáspár Református Egyetem-2012, Budapest

- Monori muzsikusok (2014) Új Pedagógiai Szemle, 2014/1. sz
- A zene mindenké - de hogyan tegyük azzá? Kodály-születésnap megemlékezés 2014 decemberében Parlando (www.parlando.hu) 2014/6. sz.
- A látható hangok fejlesztő program bemutatása. Interjú Bolykiné Szűcs Mónika ózdi óvónővel. (2015) Új Pedagógiai Szemle, 2015/1-2.sz
- Bővebben a Látható hangok programról és képzéséről: www.lathatohangok.hu honlapon

A Kodály portré forrása: mek.oszk.hu, a kecskeméti látogatást megörökítő felvétel pedig: sulinet.hu

[Fritz Jöde 'Tonika-Do' Szeminárium Budapest 1938-ban. Történelmi Háttér - Tartalom - Módszer – Kihatásai. Matthias Funkhauser előadása \(pdf\) \(Parlando 2015/4.\)](#)